

TA'LIM JARAYONIDA O'QITISH METODLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI.

Elmurodov B.E.

SamDAQU "Axborot texnologiyalari" kafedrası v.b.dotsenti.

Axmedova A.E.

SamDAQU "Axborot texnologiyalari" kafedrası o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15133283>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim oluvchilarni ta'lim metodlarining mazmun-mohiyati, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan usullar, ularning turlari va ularga turlicha yondashuvlar hamda ularni takomillashtirish yo'llari, ta'lim vositalari, shuningdek, ta'limning uskunaviy didaktik asoslari bilan tanishtirish yoritib borilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, o'qitish metodikasi, ta'lim vositalari, didaktika, mashg'ulot, mutafakkirlar, faoliyat, iroda sohasi, zamonaviy usullar, interfaol usul.

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ.

Аннотация. В данной статье рассматривается ознакомление обучающихся с сущностью методов обучения, методами, используемыми в образовательном процессе, их видами и различными подходами к ним, а также способами их совершенствования, образовательными средствами, а также инструментально-дидактическими основами обучения.

Ключевые слова: образование, методика обучения, средства обучения, дидактика, обучение, мыслители, деятельность, волевая сфера, современные методы, интерактивный метод.

METHODS OF EFFECTIVE USE OF TEACHING METHODS IN THE EDUCATIONAL PROCESS.

Abstract. This article discusses the introduction of learners to the essence of educational methods, methods used in the educational process, their types and various approaches to them, as well as ways to improve them, educational tools, as well as the instrumental didactic foundations of education.

Keywords: education, teaching methodology, educational tools, didactics, training, thinkers, activity, sphere of will, modern methods, interactive method.

Ta'lim jarayonida o'qitish metodlaridan samarali foydalanish, o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada samarali va qiziqarli bo'lishida yordam beradi.

Samarali o'qitish metodlarini tanlash va ulardan foydalangan holda dars o'tish, o'quvchilarning faolligini, motivatsiyasini va o'quv natijalarini sezilarli darajada oshiradi.

Ta'lim jarayonini rivojlantirish uni qanday shaklini mavjudligida emas, balki mavjud ta'lim metodlari va vositalaridan samarali foydalanish imkoninig mavjudligidadir.

“Metod” - yunoncha **“metodos”** – **“yo‘l”** degan so‘zdan olingan bo‘lib, u, tadqiq qilish ma‘nosini anglatadi. Ta'lim metodi ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning aniq maqsadga erishishiga qaratilgan birgalikdagi faoliyatidir.

O'qitish metodologiyasi o'qituvchilar tomonidan o'quvchilar uchun o'qitish va o'qish jarayonini yuqori darajada samarali qilish uchun qo'llaniladigan amaliyot va tamoyillar majmuini anglatadi. O'qitish usullari, shuningdek, o'qitish usullari sifatida ham tanilgan, odatda ishlatiladigan tilning tabiati va uni qanday o'rganishga oid turli e'tiqodlarga asoslanadi.

O'qitish metodlari o'quvchilarning psixologik, didaktik va individual xususiyatlariga qarab tanlanadi.

O'qitish usuli - bu o'quvchilarning bilim olishini ta'minlash uchun o'qituvchilar tomonidan qo'llaniladigan harakatlar va usullar to'plamidir.

Muayyan o'qitish usuli maqsadga muvofiq va samarali bo'lishi uchun u o'quvchini, mavzuning tabiatini va u olib kelishi kerak bo'lgan ta'lim turini hisobga olishi kerak.[2]

Ko'pgina omillar o'qituvchilarga o'z darslarini o'tkazishda qaysi metodologiyadan foydalanishlari, o'quvchilarni fanlarga bo'lgan qiziqishlarini oshirishga va o'quvchilarni to'q'ri kasb tanlashlarida yordam beradi.

O'qitish usullaridan ba'zilarini keltirib o'tamiz:

➤ **Ma'ruza usuli** – O'qituvchi talabalarga og'zaki taqdimot orqali ma'lumot beradi. Bu ta'limning an'anaviy usulidir.

➤ **Tushuntirish metodi** – O'qituvchi mavzuni tushuntirib beradi, o'quvchilar esa diqqat bilan tinglab, kerakli ma'lumotlarni yozib olishadi. Bu metod odatda yangi mavzularni tanishtirishda ishlatiladi.

➤ **Suhbat va muhokama metodi** – O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida savol-javoblar orqali bilim almashiladi. Bu metod o'quvchilarning fikrlash, tahlil qilish va o'z fikrlarini bayon etish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

➤ **Faol ta'lim** – o'quvchilar muhokamalar, guruh faoliyati va amaliy tajribalar orqali o'quv jarayonida faol ishtirok etadilar.

➤ **Sokratik usul** - tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish va o'quvchilarni mustaqil ravishda xulosa chiqarishga undash uchun savollar berishni o'z ichiga oladi. Bu mustaqil fikrlashni yaxshilash uchun xizmat qiladi.

➤ **Loyihaga asoslangan ta'lim** - Talabalar tadqiqot, muammolarni hal qilish va ijodkorlikni talab qiladigan kengaytirilgan loyihalar yoki vazifalar bilan shug'ullanadilar.

➤ **Hamkorlikda o'rganish** - bu ta'lim usuli ta'rifida talabalar guruhlarda ishlash orqali vazifalarni bajarish, muammolarni hal qilish va bir-birlari bilan fikr almashish va masalaga to'g'ri yechim topishlarida xizmat qiladi.

➤ **Ta'lim texnologiyalari yordamida o'qitish metodi** - Zamonaviy kompyuter texnologiyalari, multimedia, internet resurslari va ta'lim dasturlari orqali o'qitish. Bu metod ta'lim jarayonini interaktiv va qiziqarli o'tishida xizmat qiladi.

➤ **Tajriba va eksperiment metodi** - O'quvchilar amaliy tajribalar va eksperimentlar o'tkazishadi, shu orqali o'quvchini mavzuni tez o'rganishiga xizmat qiladi.

➤ **Rasm va diagramma yordamida o'qitish metodi** - Vizual vositalar, rasm, diagramma, infografikalar va boshqa ko'rgazmali materiallar yordamida bilimlarni oshirish. Bu metod o'quvchilarning tasavvurini rivojlantirishga yordam beradi.

➤ **Rol o'ynash** - O'quvchilar murakkab tushunchalarni tushunish yoki shaxslararo ko'nikmalarni mashq qilish uchun stsenariylar yoki belgilarni ijro etadilar.

➤ **Ko'rsatish usuli**: O'qituvchi talabalarga amaliy qo'llanmalarni tushunishga yordam berish uchun jarayon yoki tartibni ko'rsatadi.

Har bir metodning o'ziga xos xususiyatlari bor bo'lib, ularning samarali qo'llanilishi o'qituvchi va o'quvchilarning ehtiyojlariga qarab tanlanadi. O'qituvchi o'qitish usuli nima ekanligini va uni qanday qo'llash kerakligini bilishi kerak.

Talabalarning bilim olishi o'qituvchining ko'rsatmasi davomida doimiy ravishda o'lchanadi.

Maqsad – o'quvchilarning o'rganish jarayonini qulay va samarali usullardan foydalanish orqali ularni bilimli qilishdan iboratdir.

Shu sababli ham o'qitish metodlari oldiga quyidagi asosiy talablarni qo'yish maqsadga muvofiqdir:

1. O'quv materialini o'rganish yo'li fikr yuritishning didaktik-materialistik usullarini, milliy mafkuraga hamda milliy qadriyatlarga asoslangan axloq, xulq atvorning irodaviy sifatlarini shakllantirishga olib kelishi kerak.

2. Ta'lim metodi ilmiy dalillar bilan aniqlangan va ravshan asoslangan bo'lishi lozim.

3. Ta'lim metodlarining tizimlilik ularning samaradorlik darajasini belgilaydi.

4. Ta'lim metodlari oldiga muqarrar sur'atda qo'yiladigan yana bir talab – bu ularning tushunarli bo'lishidir.

5. O'quvchining sezgi organlari orqali bilishga o'rgatish va o'quv jarayonida ko'rsatmali qurollardan iloji boricha ko'proq foydalanish lozimdir.

6. Ta'lim metodlari oldiga qo'yiladigan talablardan yana biri – bu bilimlarning asosli va puxta bo'lishi. Ta'lim metodlari yaxshi natija beradigan bo'lishi lozim. Ta'lim beruvchining tushuntirish va ta'lim oluvchilarning o'zlashtirish usuli rejalashtirilgan yoki mo'ljallangan natijani berishi kerak.

O'qituvchi turli xil o'qitish usullarini qo'llash orqali o'quvchilar motivatsiyasiga ta'sirini o'rganishi, turli yondashuvlardan foydalangan holda auditoriyada motivatsiya darajasini taqqoslash va ularni natijalarini tahlil qilib borishi lozimdir. Aks holda qo'llanilayotgan o'qitish usullarini yaxshi samara bermasligini kuzatish mumkin.

Buning uchun o'quvchilar o'rtasida ko'proq savollarni o'rganish, olingan ma'lumotlarni izohlash, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun aqliy hujum orqali jarayonga oyid savollarni berish bilan talabalarni fikrlarini bilishi, o'qituvchining to'g'ri qarorlar qabo'l qilishiga yordam beradi.

Har bir o'qitish va tadqiqot usuli, model va oila texnologiyasidan kelib chiqqan holda o'rganish hamda o'rgatish uchun muhim ahamiyatga egadir.

Bizga ma'lumki ta'limdan kuchliroq narsani o'zi yo'qdir. Insonlar bazi bir yo'l bilan erisha olmaydigan ishlarni ta'lim eshiklarini to'g'ri ochib, uning imkoniyatlaridan foydalanayotgan o'quvchilar yecha olishlariga biz ishonamiz.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ta'lim olish jarayonida ta'lim metodlari, vositalari, usullari va ularni to'g'ri o'z o'rnida o'rinli qo'llash muhim ahamiyatga egadir. Va ular ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi "Kadrlar tayyorlash milliy Dasturi" T., 2000 y.
2. Petrina, S. (2007) Advance Teaching Methods for the Technology Classroom (pp.125 - 153). Hershey, PA : Information Science Publishing.
3. M.To'xtaxojayeva "Pedagogika" T., "O'qituvchi" 2010 y
4. O.U.Avlayev, S.N. Jo'rayeva, S.P.Mirzayeva "Ta'lim metodlari" o'quv-uslubiy qo'llanma, "Navro'z" nashriyoti, Toshkent – 2017
5. B.E.Elmuradov, Zamonaviy texnologiyalarni ta'lim berish jarayonida ko'llash usullaridan foydalanish. Fizika, matematika va informatika 4 (№4), 108-114
6. A.E. Axmedova, Multimediya kontentdan foydalanishda o'ziga xos xususiyatlari, Modern Science and Research, 2024/6/20
Internet manbalar.

7. <https://www.teachmint.com/glossary/t/teaching-methodologies/>
8. https://en.wikipedia.org/wiki/Teaching_method
9. <https://www.highspeedtraining.co.uk/hub/how-to-teach-with-confidence/>